

Badische Landesbibliothek Karlsruhe

Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe

Speculum Quaestionum moralium, in universam Aristotelis philosophi summi Ethicen

Case, John

Francofurtum, 1597

VD16 C 1242

Cap. VII. - An veritas rectè definiatur? [...]

[urn:nbn:de:bsz:31-109038](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:bsz:31-109038)

fabilitas ab
amicitia } Materia, affabilitas enim circa de-
lectabile, amicitia verò circa amabile
versatur.

Modo, affabilitas enim agit sine af-
fectu, amicitia verò cum affectu.

Proprietate, affabilitatis enim est
delectare, amicitia verò diligere.

Opp.

Omnis distincta virtus habet distincta opposita: sed
amicitia non habet distincta opposita ab affabilitate:
ergo non est distincta virtus. Minor patet, quia assen-
tatio & contentio vtrig, opponuntur.

Resp.

Opposita af-
fabilitatis &
amicitiæ quo
modo distin-
guantur.

Opponuntur affabilitati, vt sunt industria & elabora-
ti habitus, opponuntur verò amicitie, vt sunt à natura
insti affectus: sunt enim morosi, sunt enim placidi à
natura: sunt qui vsu difficiles, sunt etiam qui arte blã-
dientes fiunt.

CAP. VII.

An veritas rectè definiatur?

An mentiri libeat?

De veritate.

INter affabilitatem & comitatem,
quæstio de veritate ab Aristotele re-
ctè mouetur, vt ad eam tanquam ad
trutinam vtriusque virtutis præcepta
dirigantur. Sunt enim dicta affabilis
incon-

incondita, comisq; facta iniucunda,
 si veritatis purpura non vestiantur. Veritas enim non solum in omni sermone, sed etiam in omni negotio vitæ politicæ est necessaria. Insidias enim & fraudem tollit, arrogantiam reprimat, proci-
 dem omnem, simulationem & dissimulationem fugat. Huius multiplex est distinctio. Vno enim modo veritas transcendens dicitur, & si bifariam: vel coherens cum rebus, ut est quædam proprietas entis, vel per se subsistens, ut est infinitum & incommutabile bonum, ad quod omnia referuntur. Alio modo capitur pro consensu rei & intellectu, unde a veteribus conformitas animi ad rem subiectam definitur. Postremo pro habitu dicendi verum in omni congressu vitæ, & sic hoc loco moralis virtus dicitur. Est enim veritas hoc modo accepta virtus inter arrogantiam & dissimulationem posita, quæ mouet hominem, ut qualis sit & verbis & factis palam ostendat. Quippe verax est (ut ait philosophus in textu) qui & vita & oratione ea in se inesse confirmat, quæ in sunt nec maiora, nec minora. Cæterum anim-

Veritatis necessitas.

Veritas multifariam accipitur.

Veritas mo-
ralis bifariā
sumitur.

Veritas quid.

aduertendū hic est, veritatem moralem
sumi duob. modis, vel strictè quoad per-
sonā cui inest, vel fusè quoad materiā in
qua versatur. Primo modo sermo nē rā-
tūm, secundo modo omnē actionē vitæ
humanę respicit: nō ergo requiritur solū
vt verū dicas de his quæ in teipso insunt,
sed vt sine omni dissimulatione & mens-
dacio de re qualibet ipsam veritatē pro-
feras. Vnde respectu vtriusq; veritas defi-
nitur, rectus animi habitus, quo quis ve-
rum siue affirmando siue negādo, omni
remota simulatione & dissimulatione,
constāter dicit: veritas enim tum demū
apparet maximè, cum vera ipsius animi
fensa dictis & factis nostris adæquentur.
Hęc virtus (proh dolor) rara est, & à pau-
cis nūc dierū colitur. Quot ficta testamē-
ta? quot falsa testimonia? quot insidiosa
sophismata? imò quot mercatores frau-
dulēti? quot dissimulatores periuri? quot
hypocritæ palliati vbiq; per forū consci-
entiæ & veritatis volitant, texunt, rete-
xunt, aiunt, negant, tegunt, detegunt?
Quid multis? mentiuntur omnia, salu-
tant blandè, resalutant sæpè; at frontem
sere-

serenam, mentem fallacem habent. Vetus est illud,

*Multis annis iam transactis,
Nulla fides est in pactis,
Mel in ore, verba lactis,
Felix in corde, fraus in factis.*

Ferunt olim ab Apelle veritatem graphicè depictam fuisse tanquam perpulchram foeminam, simpliciori habitu ut sinceritatem, nudo & defosso pectore ut animi simplicitatem videas. Multi sanè istis temporibus simplicem eius aspectū imitantur, at paucissimi defossi & aperti pectoris sinceritatem profitentur; aliud enim ore profertur, aliud mente geritur. Veritatem quomodo depinxerit Apelles.
Vis scire vnde hoc contingit? Obsequiū amicos, veritas odiū parit: sed (si audias Senecā) vetus hoc inuerte prouerbiū, nam veritatem fidelis amicitia, obsequium nihil aliud quàm odiū & dissimulatio sequitur. Veritas amicitiam, obsequium parit odium. Tritū id est, qui nescit dissimulare, nescit viuere: at verum hoc est, nescit viuere qui nouit mētiri & dissimulare. Nescit viuere, qui nouit mentiri. Opposita huius virtutis sunt iactantia & dissimulatio: illa excessus, hæc quæsdā defectio dicitur; illi⁹ tres gradus sunt,

X 3 men-

Iactator
quis.

Diffimulator
quis.

Mentiri an
liceat.

mendacium, gloria, lucrum; huius verò
duæ, fraus & serpētina hypocr sis. Iacta-
tor est (vt ait Aristoteles) qui sibi res ma-
gnas & præclaras sumit & vendicat, cum
non insint. Diffimulator verò cōtra est,
nimirum qui negat inesse quæ insunt,
quiq; diminuit extenuatq; ea quæ appa-
rent. Quæritur hîc obiter, an mentiri li-
ceat? respondetur quòd in mendace spe-
ctanda sit intentio mentis quæ est, vel ad
damnum alterius, & sic non licet: vel ad
vsum & officium vitæ, & sic (vt ait Tho-
mas) adhibitis quibusdam cautelis & cir-
cumstantijs licet. Intelligit vit doctus
mendacium fabulosum, quod regnat in
poëtis, & officiosum quod in periculis
vitæ & ciuitatis cernitur.

Distinctio.

Veritas est duplex.	}	Theorica, vt sacra pagina digito Dei scripta & autoritate ecclesiæ confir- mata.
		Politica, quæ hîc à philosopho defini- tur, habitus dicendi verum in omni ne- gotio siue publico, siue priuato, sine vlla fraude, arrogantia, aut dissimulatione.

Opp.

Nulla virtus moralis est in intellectu: sed veritas est

in intellectu, cum sit eius obiectum: ergo veritas non est virtus moralis.

Resp.

Veritas sumitur, aut

- Materialiter, & sic est in re ipsa, ut in predicamento substantia docetur.
- Formaliter, & sic est in oratione, quae adequatum signum veritatis appellatur.
- Effectiue, & sic est in intellectu, cuius cum re conformitas & proportio dicitur.
- Finaliter, & sic est in voluntate, quae per illam in omni negotio & sermone ad verum dicendum flectitur.

Opp.

Omnis virtus est medium: sed veritas non est medium, ergo veritas non est virtus: minor probatur, quia non est excessus veritatis: nemo enim dicendo verum possit excedere.

Resp.

Consistit veritas in medio duarum (ut aiunt) falsitatum, quarum altera affirmat id esse quod non est, ut arrogantia, altera negat id esse quod est, ut dissimulatio: illa dicendo excedit, hac deficit a medio.

Veritatis extrema.

Opp.

Ea non sunt opposita quae definiuntur per idem: sed arrogantia & dissimulatio definiuntur per idem, puta mendacium: ergo non sunt opposita veritatis.

X 4

Resp.

Opposita
quomodo
peridem de-
finiri possunt.

Resp.

Non est absurdum, si opposita definiantur per idem remotum & commune vtriusque, quale est mendacium respectu istorum oppositorum.

Opp.

Nullum vitium est in bonis: sed dissimulatio est in bonis: ergo non est vitium. Minor probatur in textu per exemplum Socratis, qui dissimulans dixit, hoc vnum scio me nihil scire.

Resp.

Intentio ma-
li.

Omnis extenuatio personæ non est dissimulatio, quæ hoc loco intelligitur, sed illa sola quæ intentionem mali habet.

Opp.

Dissimulatio aliquando arrogantiæ dicitur: ergo hæc non sunt opposita. Antecedens probatur, quia aliquis dissimulando & extenuando se nimium, sepe plus sibi arrogare quàm detrabere intendit & conatur.

Resp.

Dissimulatio { Materia circa quam versatur, &
consideratur, { sic est semper defectio.
vel respectu | Personæ quæ dissimulat, & sic sepe
est fraudulenta intentio.

Dub:

Vtrum omne mendacium sit turpe?

Opp.

Textus docet omne mendacium esse malum: ergo sic esse videtur.

Resp.

Resp.

Simplex quod fit nullius rei gratiâ, sed solum quia mendax dicendo falsum delectatur, & hoc genus mentiendi otiosum dici potest.

Mendacium est vel	Compositum, quod fit alterius rei causa, & hoc est vel	quod est Poeticum, vt fictio.	
		locosum } Ironicum, vt illusio.	
		Officiosum, quod fit cum intentione boni, vt vitam aut ciuitatem tueri.	
		Malitiosum } Intentionem falsi.	
		quod maxime prohibetur, propter } Persuasione mali.	
			Illationem damni.

Quid mendacium?
An mentiri liceat?

Mendacium est falsa vocis vel operis significatio intentione fallendi, ideo non est omnino licitum, quia	{	Peruertit ordinem sermonis ad quem est institutus.	Mendacium cur illicitum.
		Auertit intellectum à suo obiecto, nempe à vero ad quod est destinatus.	
		Fallit & seducit credentem, qui est veritatis cognoscenda cupidus.	

Opp.

Fabula poetica, Ironia, dissimulatio pro vita hominis aut salute ciuitatis sunt mendacia: sed haec sunt licita: er-

go mendacia sunt licita. Minor probatur quia fiunt aut recreationis causâ, aut sine vlla intentione mali.

Resp.

Propriè mea quidem sententiâ ista non sunt mendacia, quia in illis non est intentio fallendi aut nocendi alteri.

Dub.

An dicens verum aliquando mentitur?

Verum quis dicens an possit mēiri.	verum aliquā do vi- detur posse men- tiri, si	{ { { { { { { {	Dicens ipse non credat quod dixit: verbi gratiâ, si quis non credens esse antipodes, dicit tamen esse eo animo vt alios fallat, quamuis verum dixit) nimirum esse antipodes) mentitur, quia intendit fallere & nocere.
			Dubium & incertum pro certo & indubitato aliquid confidentius affirmet.

Opp.

Mendacium semper opponitur veritati: ergo nullo modo dicendo verum aliquis mentiri potest.

Resp.

Opponitur semper veritati in re cuius respectu non est mendacium: non tamen semper in persona, cuius respectu hoc loco mendacium dicitur hominis enim intentio vt sub nomine veritatis alios fallat mendacium efficit.

Mendacium veritati quomodo opponitur.

CAP.